

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อส่งเสริมให้คนพิการได้รับสิทธิในการสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้คนพิการมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี และจากการดำเนินงานของหน่วยงานด้านคนพิการในทุกภาคส่วนตามแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ของแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2540 – 2544 จนมาถึงแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2545 - 2549 พบว่า มีพัฒนาการของงานสวัสดิการคนพิการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นอย่างมาก จากแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2540-2544 มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้ง 4 ด้าน คือ การแพทย์ การศึกษา การอาชีพ และสังคม มีความก้าวหน้าเป็นรูปธรรมขึ้นมากในหลายด้าน โดยเฉพาะการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ด้านสังคมซึ่งนอกจากพัฒนาระบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการกระจายไปสู่ชนบท มากขึ้นแล้ว ยังพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน มีการสนับสนุนให้เกิดการกระจายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐานมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2545, น. 9-11) สำหรับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการแห่งชาติ พ.ศ.2545 – 2549 มุ่งเน้นให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมมีเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อคนพิการและมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมากขึ้น การพัฒนากฎหมาย ระเบียบให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิมากขึ้น ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพคนพิการเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระในสังคม และการส่งเสริมบทบาทของชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2550, น. 6-10)

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ได้บังคับใช้มาเป็นระยะเวลานาน สาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับการสงเคราะห์และการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน รัฐบาลจึงได้ปรับปรุงกฎหมายฉบับดังกล่าว และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 แทนกฎหมายเดิม เพื่อให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริม

ศักยภาพและพหุศักยภาพ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ ตลอดจนสังคมมีการปรับเจตคติที่ดีต่อคนพิการและเปิดโอกาสให้คนพิการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550-2554 มีเป้าหมายสูงสุด คือ คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีเต็มตามศักยภาพ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิ การมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ด้วยความเสมอภาคและสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค ด้วยการปฏิรูประบบบริหารจัดการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในบริบทที่คนพิการ ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากแนวทางเวทนานิยมที่เมตตาสงสารให้คนพิการเป็นผู้รับการสงเคราะห์ สู่มิติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิคนพิการ (สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2550, น. 16)

จากการดำเนินงานตามนโยบายและกฎหมายด้านคนพิการข้างต้น พบว่า บทบาทของหน่วยงานระดับท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 กำหนดไว้ใน มาตรา 21 “เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศ แล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้” นั้นหมายความว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการจัดสวัสดิการคนพิการ หรือสนับสนุนกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในชุมชน ซึ่งต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และเป็นรูปธรรมมากขึ้น

สำหรับกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและผู้ด้อยโอกาส คือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลใน มาตรา 67 (6) ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และ ผู้พิการ และต่อมารัฐบาลได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งได้กำหนดอำนาจในการจัดบริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หมวด 2 มาตรา 16 (10) การสังคมสงเคราะห์และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา ผู้ด้อยโอกาส และในมาตรา 30 ได้กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการรับถ่ายโอนอำนาจภารกิจให้ดำเนินการภายใน 4 ปี และให้

ดำเนินการแล้วเสร็จภายใน 10 ปี สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังขาดความพร้อม (อาภาวดี พรหมจอม, 2547, น. 2) ซึ่งการถ่ายโอนงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว คือ การจ่ายเบี้ยยังชีพคนพิการของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายภารกิจที่หน่วยงานต่างๆ ถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ

การพัฒนาศักยภาพคนพิการ โดยเฉพาะคนพิการที่อาศัยอยู่ในชนบทยากต่อการเข้าถึงบริการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีภารกิจในการพัฒนาศักยภาพ การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิคนพิการ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยกำหนดยุทธศาสตร์สำคัญคือ สังคมไม่ทอดทิ้งกัน สังคมที่เข้มแข็ง และสังคมคุณธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างสรรคให้สังคมเข้มแข็งที่คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ บนพื้นฐานของคุณธรรม โดยการปรับเปลี่ยนระบบบริหารจัดการ สร้างกลไกเชื่อมโยงคนพิการในชุมชนให้เข้าถึงบริการของรัฐ ในบ้านและชุมชนของตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ ได้พบว่า แนวคิดในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (Community Based Rehabilitation : CBR) จะทำให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างครบวงจร ทั้งทางด้านการแพทย์ การศึกษา การประกอบอาชีพ และการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญในการดูแลคนพิการโดยชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในชุมชน คนพิการสามารถพัฒนาได้ ต้องคำนึงถึงสิทธิและความต้องการของคนพิการ การสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนด้วยการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชุมชน เพื่อการช่วยเหลือ ดูแล ฟื้นฟู และพัฒนาคนพิการ โดยการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างประหยัด เหมาะสม และคุ้มค่า จึงเป็นฐานแนวคิดในการจัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ทั้งนี้ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) ได้ทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) ร่วมกันกับองค์กร CBM (Christoffel Blinden Mission) ในประเทศไทย ดำเนินโครงการดังกล่าวในปี 2542-2551 นี้ โดยองค์กร CBM ได้ให้การสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณในบางส่วน (มยุรี ผิวสุวรรณ, 2549, น. 1-2) ซึ่งการดำเนินโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) เริ่มในปี 2542 โดยหน่วยงานภายในขณะนั้น คือ สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ ได้เลือกดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายนำร่อง 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอุบลราชธานี ต่อเนื่องมาจนถึงช่วงการปฏิรูประบบการบริหารราชการ ที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของหน่วยงานราชการ โครงการจึงมาเป็นภารกิจของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและ

พิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในปัจจุบัน

การดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีรูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่าง สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงฯ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานด้านสาธารณสุข การศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชน เป็นต้น ร่วมกันทำงานแบบบูรณาการ ในปี 2547-2550 ดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย 50 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี สงขลา ยะลา นครศรีธรรมราช ลำปาง ชัยภูมิ ลพบุรี ราชบุรี พิษณุโลก อุดรธานี ขอนแก่น นครราชสีมา เชียงราย พระนครศรีอยุธยา นครปฐม ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ สกลนคร ตรัง สุราษฎร์ธานี น่าน อุดรดิษฐ์ สุโขทัย กำแพงเพชร พะเยา พิจิตร แพร่ เลย หนองคาย มหาสารคาม สุรินทร์ กาฬสินธุ์ นครพนม หนองบัวลำภู นราธิวาส สตูล ปัตตานี ชุมพร พัทลุง กาญจนบุรี ชลบุรี จันทบุรี สมุทรปราการ และฉะเชิงเทรา และจะขยายครบทุกจังหวัดในปี 2551 สำหรับกระบวนการดูแลคนพิการในชุมชนของทุกพื้นที่เป้าหมายภายใต้ระยะเวลาของโครงการ 3 ปี ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กำหนดให้ดำเนินการกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม ดังนี้-

กิจกรรมปีที่ 1 การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน กิจกรรมประกอบด้วยการอบรมความรู้เกี่ยวกับเรื่องคนพิการ สิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ และทักษะการฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการให้แก่เครือข่ายในชุมชน อาสาสมัครพัฒนาสังคมฯช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการสำรวจค้นหาคนพิการในชุมชน วางแผนการให้บริการดูแลและพัฒนาคนพิการแต่ละราย การฟื้นฟูสมรรถภาพและพัฒนาทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน

กิจกรรมปีที่ 2 การส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน มีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม โดยประชาคมจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการในระดับตำบลและนำเสนอแผนงาน / กิจกรรม / โครงการตามแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการเข้าในแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือแผนงานประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กิจกรรมปีที่ 3 การส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตคนพิการ ครอบครัว และชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เครือข่ายและชุมชนดำเนินการตามมาตรฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน รวมทั้งสนับสนุนขยายผลการดูแลคนพิการไปยังพื้นที่อื่นต่อไป

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่โดยผ่านกลไกอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เป็นหน่วยประสานงานในระดับจังหวัดซึ่งการดำเนินงานโครงการในระยะเวลาที่ผ่านมาส่งผลให้คนพิการ จำนวน 322,467 ราย (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ, 2550, น. 1-2) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนห่างไกลได้รับการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้น สามารถเข้าถึงสิทธิและได้รับการบริการที่ตรงตามความต้องการจำเป็น ส่งเสริมให้ครอบครัวที่มีสมาชิกเป็นคนพิการได้เรียนรู้วิธีการดูแลและปฏิบัติต่อคนพิการในแต่ละประเภทอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อเป็นการพัฒนาคนพิการให้เกิดศักยภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง ลดการเป็นภาระของครอบครัวและลดจำนวนคนพิการที่จะถูกทอดทิ้งหรือถูกส่งเข้ารับการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการดูแลและพัฒนาคนพิการในชุมชนมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นั่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการในการอบรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการจะมีผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเข้าร่วมอบรมและได้รับความรู้เรื่องคนพิการ การดูแลคนพิการ และแนวทางการสนับสนุนการพัฒนาคนพิการของท้องถิ่น การประชุมจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการร่วมกับผู้แทนจากเครือข่ายงานด้านคนพิการ อาทิ โรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอ สถานีอนามัยประจำตำบล ศูนย์การศึกษาพิเศษ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น ทำให้รับทราบปัญหาและความต้องการของคนพิการและครอบครัว กำหนดแนวทางและแผนงานโครงการด้านสวัสดิการสำหรับคนพิการ และการพัฒนาศักยภาพคนพิการจากการประชาคมจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการระดับตำบลเกิดแผนชุมชน จำนวน 53 แผน ซึ่งการที่องค์การบริหารส่วนตำบลให้ความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมายและสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายจะทำให้การขับเคลื่อนงานมีความคล่องตัวและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่งผลให้คนพิการได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

ผู้ศึกษาเห็นว่าการดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานระดับชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญขับเคลื่อนให้ โครงการประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งในแต่ละพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีศักยภาพที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านทั้งโครงสร้างของหน่วยงาน นโยบายผู้บริหาร งบประมาณ ความพร้อมของบุคลากร ความรู้ในการดูแลและ

พัฒนาคนพิการ ความตระหนักและการให้ความสำคัญกลุ่มผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งการมีส่วนร่วมของเครือข่าย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการดำเนินงานโครงการโดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานหลักสำคัญในการขยายผลโครงการให้เกิดความต่อเนื่อง แม้ว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการและการสนับสนุนงบประมาณจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงการขยายผลการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนไปยังพื้นที่ชุมชนอื่น ซึ่งการดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนในพื้นที่เป้าหมายหลายจังหวัดได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้คนพิการในชุมชนได้รับการดูแลและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเป็นอย่างดี โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 19 แห่งในพื้นที่อำเภอเมือง 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอท่าตะโก และอำเภอหนองบัว ที่มีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร และการพัฒนาศักยภาพคนพิการอย่างต่อเนื่อง จึงนับได้ว่าเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบของจังหวัด ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์กรท้องถิ่นอื่นในจังหวัด สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินงานดูแลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชนต่อไป

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่เป้าหมายของจังหวัดนครสวรรค์ในพื้นที่อำเภอเมืองของโครงการ 2 อำเภอ คือ อำเภอท่าตะโก และอำเภอหนองบัว ทั้งนี้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาว่าองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของโครงการทั้งการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯช่วยเหลือคนพิการ การจัดทำแผนพัฒนาคนพิการในชุมชน และการดำเนินงานตามมาตรฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนอย่างไร รวมทั้ง ผู้ศึกษาต้องการศึกษาความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบสำหรับเป็นแนวทางขององค์กรท้องถิ่นในการขยายผลโครงการเพื่อพัฒนาคนพิการในชุมชน ของจังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

มูลเหตุจูงใจในการศึกษา

จากการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาคนพิการในระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่าทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต่างได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

คุณภาพชีวิตของคนพิการ โดยเฉพาะการส่งเสริมบทบาทของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมมากขึ้นตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2550 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัด เรื่อง แจ้งหลักเกณฑ์ แนวทาง “การจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ และคนพิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (สำนักส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการมีส่วนร่วม, 2550) โดยกำหนดแนวทางดำเนินงานการจัดสวัสดิการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 แผนงานหลัก สรุปได้ดังนี้

1. แผนงานให้บริการด้านสุขภาพอนามัย ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุและคนพิการตามแนวทางคือ จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ดูแลและครอบครัว รวมทั้งคนในชุมชน โครงการออกหน่วยเคลื่อนที่เพื่อบริการตรวจสุขภาพเบื้องต้นแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ และจัดให้มีหน่วยเคลื่อนที่สำหรับการรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินแก่ผู้สูงอายุและคนพิการ

2. แผนงานส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน และสร้างความเข้มแข็งด้านองค์กรผู้สูงอายุและคนพิการ ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการในการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการรวมตัวเป็น ชมรม / องค์กรผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ดูแล และภาคีเครือข่าย รวมทั้ง ส่งเสริมให้ร่วมกันจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคม การนันทนาการและอื่นๆ ตามความต้องการของสมาชิก

3. แผนงานส่งเสริมอาชีพหรือรายได้ของผู้สูงอายุและคนพิการ โดยการจัดให้ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ดูแลเข้าร่วมฝึกอาชีพและอบรมให้ความรู้ในอาชีพต่างๆ ประสานกับสถานประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้คนที่มีศักยภาพเข้าทำงาน

4. แผนงานด้านการบริหารจัดการระบบพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุและคนพิการ จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุและคนพิการ มีการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพในพื้นที่อย่างทั่วถึงเป็นธรรมและเป็นไปตามข้อกำหนดของระเบียบกฎหมาย และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุและคนพิการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

จากแนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมข้างต้นมีความสอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนฯ ตั้งแต่การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลคนพิการ การอบรมให้ความรู้แก่คนพิการ ผู้ดูแลและครอบครัว รวมทั้งการเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งนับว่าบทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการดูแลคนพิการมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และแนวทาง

ดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้คนพิการในชุมชนได้รับการดูแล พัฒนาศักยภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น ผู้ศึกษาซึ่งปฏิบัติงานที่สำนักส่งเสริมและพิทักษ์คนพิการ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอนำร่องของจังหวัดนครสวรรค์ เนื่องจากการดำเนินงานโครงการของจังหวัดนครสวรรค์ในพื้นที่นำร่อง 2 อำเภอ คือ อำเภوتاตะโกและอำเภอนหนองบัว ได้ดำเนินการแบบ เต็มพื้นที่ทุกตำบล จำนวน 19 ตำบล มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการทุกตำบล และดำเนินการประชาคมจัดทำแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการแล้ว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมตามแผนชุมชนดังกล่าว นั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนากลุ่มเป้าหมายเครือข่ายและชุมชนมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางสำหรับการส่งเสริมการดูแลและพัฒนาคนพิการในระดับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และศึกษาความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

- ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานตามกิจกรรมของโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริม สนับสนุน อาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการ 2) การส่งเสริม สนับสนุนแผนชุมชนเพื่อพัฒนา คนพิการ และ 3) การดำเนินงานตามมาตรฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน และ ความ คิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบในการขยายผลโครงการการฟื้นฟู สมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

- ขอบเขตประชากรที่ศึกษา ประชากรเป้าหมายที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและ ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 19 แห่ง ในพื้นที่นำร่อง 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกำแพงแสน และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 190 คน

นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา

โครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง โครงการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ดำเนินการโดยนำแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการดูแล ให้บริการและพัฒนาศักยภาพคนพิการในชุมชน โดย คนพิการ ครอบครัว และคนในชุมชนได้มี ส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนความเท่าเทียมกันทางโอกาส และการมีส่วนร่วมในสังคมของคนพิการ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ขับเคลื่อนโดยมีกลไกอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการ (อพมก.) ปฏิบัติงานในพื้นที่และมีผู้ประสานงานโครงการระดับจังหวัด คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์จังหวัด

องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง หน่วยงานมีอำนาจหน้าที่บริหารงานตามที่กำหนด ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2546 มาตรา 67 (6) กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

องค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบ หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 19 แห่ง ที่ตั้งในเขตอำเภอกำแพงแสน และอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่นำร่องของการ ดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์

การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการปฏิบัติงานส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมตามโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน หมายถึง บทบาทขององค์การ บริหารส่วนตำบลที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานโครงการ การฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการโดยชุมชน ได้แก่

1. การส่งเสริมสนับสนุนอาสาสมัครพัฒนาสังคมฯ ช่วยเหลือคนพิการดำเนินกิจกรรมการช่วยเหลือดูแลและพัฒนาคนพิการในชุมชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้น

2. การสนับสนุนแผนชุมชนเพื่อพัฒนาคนพิการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาตำบลและแผนงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. ส่งเสริมการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

มาตรฐานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประกอบด้วย 3 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 มาตรฐานเชิงผลลัพธ์ ได้แก่ ด้านด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านสังคม ด้านการมีส่วนร่วมจากชุมชน และด้านการเสริมสร้างและพัฒนาองค์ความรู้

มิติที่ 2 มาตรฐานเชิงกระบวนการดำเนินงานโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการ โดยชุมชนฯ

มิติที่ 3 การประเมินผลการบริหารจัดการโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนฯ

ความคิดเห็นต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการหมายถึง ทักษะของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับภารกิจและแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชนเพื่อให้คนพิการได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยทักษะต่อบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลมีดังนี้

1. นโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง แนวทางการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดสวัสดิการให้กับคนพิการในชุมชนและส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน

2. การสนับสนุนการปฏิบัติงาน หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถให้การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร และความรู้

3. สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่าย หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลมีการสร้างการมีส่วนร่วมในการประสานงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง อาทิ คนพิการ ครอบครัว/ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในชุมชน และองค์กรคนพิการ ในการจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมตามโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน
2. ได้ทราบถึงบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบต่อการขยายผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน
3. นำเสนอผลการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการดำเนินงานดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในระดับชุมชน